

Juridiska fakultetskansliet

Områdesnämnden för humanvetenskap

Remiss av En straffreform (SOU 2025:66)

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet har genom remiss anmodats att avge yttrande angående rubricerat betänkande.

Allmänna frågor

- Juridiska fakultetsnämnden *avstyrker* förslagen i utredningen i dess helhet. Beredningen och underlaget – sin omfattning till trots – är inte tillräcklig för att ligga till grund för en så ambitiös reform av det straffrättsliga påföljdssystemet som skisseras i utredningen.

Den remitterade utredningen innehåller förslag som om de genomförs skulle innebära den största reformen på straffrättens område sedan 1989. Enligt betänkandetexten innebär förslagen att påföljdssystemet får ”helt ny struktur” (s. 29). Juridiska fakultetsnämnden välkomnar att det snart fyrtioåriga påföljdssystemet ges en generell översyn. Dagens system är delvis svåröverskådligt och bygger på ett antal teoretiska kompromisser som gör att det ibland är svårtillämpat. Att så är fallet har konstaterats också i flera tidigare utredningar, exempelvis i de mycket ambitiösa och väl genomtänkta SOU 1995:61 och SOU 2012:34. Ambitionen att reformera påföljdssystemet är enligt Fakultetsnämndens uppfattning lovvärd, men som kommer att utvecklas i detta remissyttrande är förslagen som läggs fram behäftade med stora problem på såväl övergripande principiell nivå som på detaljnivå.

Förslagen i SOU 2025:66 innebär sammantagna en mycket betydande repressionsökning. Juridiska fakultetsnämnden har inte några detaljerade synpunkter vad gäller den allmänna straffnivån, men påpekar att den som vill lägga stora summor av skattebetalarnas pengar på att bestraffa vissa samhällsmedlemmar rimligen bör kunna ange övertygande skäl för detta. Vad gäller det sistnämnda finns betydande brister i det remitterade betänkandet.

Den ekonomiska kostnaden för förslagen är inte oväsentlig i sammanhanget. Reformerna beräknas enligt vad som anges i betänkandet kosta ungefär 17 miljarder kronor om året. Siffran kan jämföras med exempelvis statens samlade kostnader för utgiftsområdet klimat, miljö och natur, som år 2024 uppgick till 15 miljarder kronor. Till den föreslagna reformens kostnader ska därutöver läggas de skenande utgifterna för de

många andra straffrättsliga reformer som har tillkommit de senaste åren, och som enligt Kriminalvårdens beräkningar kommer att leda till att Sverige om några år kvalar in på topp tio-listan över de länder som dömer ut flest fängelseår per capita i hela världen (inklusive diktaturstaterna).

Med tanke på den mycket stora reform som planeras, och de stora ekonomiska kostnader för det allmänna som denna reform för med sig, liksom det betydande mänskliga lidande som den kommer att ge upphov till för de dömda och deras anhöriga, hade man alltså kunnat förvänta sig en produkt som också i teoretiskt och systematiskt hänseende var genomarbetad och övertygande. Så är emellertid inte fallet. Tvärtom är utredningens nästan 2 000 trycksidor helt inriktade på lagtekniska frågor. Det finns inte någon sammanhållen idé om vad som är målet med, eller den teoretiska grunden för, förslagen.

Man hade annars kunnat tänka sig i huvudsak två olika sätt att motivera förslagen. Antingen hade man kunnat hävda att den ökade repressionen behövs för att minska brottsligheten i samhället, eller så hade man – i samma anda som präglade 1989 års påföljdsreform – kunnat fokusera på att åstadkomma ett system med straff i proportion till brottets allvar. I det förstnämnda fallet hade man behövt övertyga om att förslagen faktiskt leder till minskad brottslighet i praktiken, i det andra fallet hade man varit tvungen att förklara sina val utifrån resonemang om rättvisa och likabehandling. Därutöver hade det naturligtvis varit möjligt att helt avvika från gängse sätt att motivera straffet och istället föreslå något helt annat som motivering.

Det är emellertid inte möjligt att utifrån en läsning av det remitterade betänkandet dra några slutsatser om vilka tankar som har legat till grund för förslagen. Några sammanhängande resonemang av teoretisk karaktär finns helt enkelt inte i SOU 2025:66. Istället utmärks betänkandetexten, trots sin längd, av en anslående brist på innehåll i fråga om vad förslagen egentligen syftar till att åstadkomma.

Förslagen sägs sammanfattningsvis bygga på en ”pluralistisk syn på straff”, som ska tillgodose såväl prevention som likabehandling och rättvisa, och därutöver ”bidra till brottsoffers upprättelse” genom en ”ny balanspunkt” där humaniteten i systemet prioriteras ned (s. 31 f.). Skrivningar av denna typ kan betyda allt och ingenting, och skyler över de svårlösta målkonflikter som finns under ytan. Juridiska fakultetsnämnden betonar i starkast möjliga ordalag att detta är olyckligt.

Betänkandets fyra band lämnar sammanfattningsvis en övergripande fråga obesvarad. Denna fråga handlar inte i första hand om detaljerna i de många förslagen. Inte heller handlar den om huruvida det i sig är en god idé med ökad repression eller vad som är en lämplig straffnivå för olika gärningar. Men om man nu är ute efter att ge påföljdssystemet en helt ny struktur, till en kostnad av inte mindre än 17 miljarder kronor om året, bör man åtminstone kunna säga något om vad det hela syftar till. Frågan är med andra ord: *varför?* Denna fråga lämnas obesvarad, och hade behövt utredas.

Det finns inledningsvis även skäl att särskilt beröra utredningens uppdrag i förhållande till regeringsformens krav på beredning av regeringsärenden. Det har på senare tid ofta påpekats att utredningar i allt högre utsträckning arbetar med mycket snäva direktiv. Det sagda gäller inte minst på straffrättens område. Utredningarnas uppgift har gått från att

bereda underlag för politiska beslut, till att föreslå konkreta rättsregler för de beslut som har fattats redan på förhand. Exempel på sådan detaljstyrning när det gäller denna utredning – som närmare berörs nedan – är de snäva förutsättningarna för den s.k. översynen av straffskalorna och den mycket specifika modell som efterfrågas avseende hanteringen av flerfaldig brottslighet. Att regeringen skriver utredningsdirektiv på en så extrem detaljnivå som det är fråga om här – där inte bara vilka förslag som ska presenteras är angivet på förhand, utan också den rent lagtekniska utformningen av dessa förslag, ned på minsta detaljnivå, finns angivet redan i direktiven – är anmärkningsvärt. Skälet till det snäva uppdraget är naturligtvis att de lagändringar som beställs är en del av det så kallade Tidö-avtalet. Men om kriminalpolitiken regleras ned i minsta detalj redan i ett avtal som ligger till grund för ett regeringsunderlag, riskerar den vidare beredningen att framstå som något av en charad. Om inte annat är förfarandet avslöjande i fråga regeringens syn på utrednings- och remissväsendet i allmänhet, och densammas intresse för väl underbyggda lagförslag i synnerhet.

Den nämnda förändringen när det gäller politikens förhållande till utredningsväsendet är värd att reflektera över ur ett demokratiskt perspektiv. Syftet med denna del av lagstiftningsprocessen är – tillsammans med Lagrådets granskning – tänkt att vara en sorts kontrollmoment och kvalitetssäkring. För allmänheten signalerar uttryck som att en "utredning" med "experter" har lagt fram "förslag" som skickas på "remiss" en gedigen och underbyggd prövning, vilket ger legitimitet åt det politiska beslutsfattandet. När de s.k. förslagen är givna på förhand och beredningen reduceras till form snarare än innehåll – är dock legitimiteten illusorisk. I stället för en kvalitetssäkring av maktutövningen blir beredningen ett slags fasadlegitimering av densamma.

I det följande går Fakultetsnämnden över till att kommentera utredningens enskilda förslag. Här är det möjligt att göra en mycket stor mängd påpekanden i stort och smått. Juridiska fakultetsnämnden begränsar sig i det följande till ett antal huvudpunkter.

Villkorligt fängelse

- Juridiska fakultetsnämnden *avstyrker* förslagen i utredningen, med följande motivering.

Eftersom utredningen överhuvudtaget inte uppehåller sig vid frågan, förtjänar det inledningsvis att nämnas att begreppet "villkorligt fängelse" liksom skrivningen att "beslut att ett fängelsestraff ska vara villkorligt" är en smula oegentliga ur allmänspråklig synpunkt. Strängt taget innebär ju förslaget att det är *friheten* som ska vara villkorlig. En jämförelse kan göras med motsvarande institut i angloamerikansk, tysk och fransk rätt som kallas "suspended sentence" (ung. "uppskjuten/hängande dom"), "StrafAussetzung zur Bewährung" (ung. "verkställighet sätts åt sidan på prov") respektive "condamnation avec sursis" (ung. "dom med uppskov"). Beteckningen "villkorligt fängelse" kan vidare anses harmoniera illa med de i lagtext förekommande konstruktionerna "villkorligt medgiven frihet" och "villkorligt frigiven" där ordet "villkorlig" förefaller användas på ett omvänt sätt. Det är lite ironiskt att den nuvarande påföljden villkorlig dom (som ju föreslås utmönstras) egentligen har en beteckning som mer träffande fångar vad "villkorligt fängelse" handlar om. Det framstår inte som osannolikt att en oinsatt person lätt kan missförstå vad "villkorligt fängelse" innebär och tar sikte på – och att det i förlängningen kan påverka förtroendet för systemet. Beteckningen kan nog tolkas som raka motsatsen till vad som avses, dvs. att domen innebär ett faktiskt frihetsberövande

som är försett med vissa oklara villkor. Det är i så fall olyckligt eftersom ett av syftena med reformen är att göra systemet tydligare. Med det sagt kan det nog vara svårt att finna en bättre term på svenska som fungerar med den ordning i övrigt som utredningen föreslår. Benämningen ligger vidare nära (eller överensstämmer) med de benämningar som används i våra nordiska grannländer (i Finland ”villkorligt fängelse”, i Danmark ”betinget fængsel” och i Norge ”betinget fengsel”).

Från vissa synpunkter framstår reformen som väntad. Idén om ett system med villkorligt fängelse är på intet sätt ny. Olika varianter av villkorligt fängelse finns i många andra rättsordningar och har presenterats av tidigare utredningar utan att det har lett till lagstiftning. Det kan faktiskt förefalla som att en reform av det här slaget har varit i faggorna sedan introduktionen av straffvärdet år 1989. Sedan dess har ju alla brott som inte förskyller böter tilldelats ett straffvärde som uttrycks i termer av ett fängelsestraff. Påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn har i viss mån framstått som kvarlevor, som stått i vägen för straffvärdet och proportionalitetsprincipens genomslag.

Det är en mycket genomgripande förändring av reglerna för påföljdsbestämning som utredningen föreslår. Förändringen innebär bl.a. att fyra kapitel i brottsbalken upphävs och två med helt nytt innehåll introduceras. De lagrum som i nuläget finns i kap. 29 och flera av bestämmelserna kap. 30 ska tillsammans med några nya lagrum fösas ihop i ett nytt kap. 28. Vidare får kap. 31 och 32 nya namn och en delvis ny funktion. Reformen innebär att många yrkespersoner – bl.a. domare och frivårdsinspektörer – kommer att behöva sätta sig in i ett annorlunda regelverk än det nuvarande. I den mån allmänheten har någon uppfattning om detaljerna i påföljdssystemet innebär det också att inarbetad kunskap måste bytas ut. Som inledningsvis framhölls är Juridiska fakultetsnämnden inte främmande för att det görs en översyn av påföljdssystemet – när det gäller vissa aspekter av systemet är det tydligt att en sådan är behövlig. Som när det gäller alla rättsregler finns det dock, åtminstone ett visst, egenvärde i stabilitet. Ska man genomföra förändringar så bör det finnas goda skäl för det. ”If it ain't broken, don't fix it” är en i och för sig allmänt giltig devis, men som nog stämmer särskilt väl in på straffrättsliga regler. Finns det då goda skäl för den föreslagna reformen?

Trots att reformen är så genomgripande kan man beskriva det så att den kommer att ha en begränsad – om ens någon – faktisk betydelse för utfallet av påföljdsbestämningen. Bortsett från en något annorlunda ordning beträffande brottslighetens art innebär förslaget nämligen ingen förändring när det gäller de skäl som föranleder en frihetsberövande påföljd. Det förväntas heller inte medföra att gränsen förskjuts så till vida att fler eller färre personer döms till ett frihetsberövande. Ett sätt att beskriva reformen är som en förändring i språkbruk. Benämningen på det utfall som i nuläget kallas för villkorlig dom eller skyddstillsyn – antingen som en följd av frånvaron av skäl för fängelse enligt 30 kap. 4 §, eller som en följd av s.k. särskilda skäl mot fängelse (30 kap. 7 § och 30 kap. 9 §) ska enligt förslaget i stället vara villkorligt fängelse, som huvudregel med s.k. tilläggssanktioner. Skillnaden mot i dag är att den som döms för brottslighet med straffvärden eller straffmättningsvärden som i och för sig är på fängelsenivå, men som inte föranleder ett faktiskt frihetsberövande alltid kommer att få ett alternativstraff. En fördel är, som utredningen framhåller, att systemet därmed blir mer transparent än i nuläget och att regleringen när det gäller återfall i brott blir tydligare och mer förutsebar. Ett visst symboliskt värde kan också – bl.a. från ett brottsofferperspektiv – tillskrivas det faktum att kvantifieringen av brottets svårhet alltid tillåts skina igenom.

Det finns dock alternativa lösningar som skulle ha precis samma fördelar, men som inte skulle kräva lika genomgripande förändringar. En sådan lösning vore att slopa de s.k. särskilda skälen för villkorlig dom och skyddstillsyn, samt att föreskriva att dessa påföljder alltid kombineras med ett alternativstraff och som huvudregel en tilläggssanktion i form av böter eller samhällstjänst, vars ingripandegrad svarar mot straffvärdet eller straffmättningsvärdet. En lite mer långtgående variant vore att utmönstra påföljden skyddstillsyn och göra övervakning till en tilläggssanktion till villkorlig dom, vid sidan av böter och fängelse. Bland annat på grund av den ovan nämnda otydligheten som benämningen ”villkorligt fängelse” är behäftad med, kan det antas att en sådan ordning skulle vara mer tydlig och pedagogisk för gemene man.

Juridiska fakultetsnämnden är medveten om att huvudskälet till reformen är att komma åt den språkliga utformningen av den centrala regeln för påföljdsvalet i 30 kap. 4 § brottsbalken (jfr s. 1879 f.). Närmare bestämt handlar det om den s.k. presumptionen mot en frihetsberövande påföljd som kommer till uttryck i skrivningen att rätten vid val av påföljd ”ska fästa särskilt avseende vid omständigheter som talar för en lindrigare påföljd än fängelse.” Eftersom det i stor utsträckning handlar om en semantisk konstruktion kan det anses olyckligt att denna skrivning blivit så politiskt laddad. Utöver mindre vanliga fall då det förekommer s.k. billighetsskäl och utredningsmedverkan fäster knappast rätten avseende vid några sådana omständigheter. Att leta efter och beakta några sådana skäl – vilka de nu skulle vara – skulle ju, om inte annat, riskera att leda till en bristande likabehandling. 30 kap. 4 § brottsbalken tillämpas i själva verket på samma sätt som den föreslagna regeln om villkorligt fängelse är tänkt att tillämpas (28 kap. 15 § i förslaget) – dvs. prövningen tar sikte på huruvida de faktorer som kan tala för fängelse gör sig tillräckligt starkt gällande: straffvärde, art och återfall. Om det enda syftet är att hitta ett alternativ till språkinnehållet i 30 kap. 4 § brottsbalken, så krävs knappast hela apparaten med villkorligt fängelse. En inverterad variant av den nuvarande presumptionen mot fängelse skulle kunna skrivas in direkt i det befintliga lagrummet. I tillägg till det nyss beskrivna alternativa förslaget om att slopa de s.k. särskilda skälen för en icke frihetsberövande påföljd, skulle bestämmelsen i 30 kap. 4 § brottsbalken kunna ges en ny språkdräkt i stil med följande:

”Om påföljden med hänsyn till straffvärdet, brottslighetens art eller den tilltalades tidigare brottslighet kan anses tillräckligt ingripande, kan rätten i stället för fängelse döma till [skyddstillsyn eller] villkorlig dom. En sådan påföljd ska förenas med tilläggssanktioner i enlighet med vad som följer av X kap. Y–Z §§, om det inte finns särskilda skäl mot det. När rätten dömer till [skyddstillsyn eller] villkorlig dom ska den i domslutet ange hur långt fängelsestraff som skulle ha dömts ut, om fängelse i stället hade valts som påföljd.”

Det kan alltså tyckas att reformen med villkorligt fängelse innebär att lagstiftaren går över ån efter vatten. Det bör som sagt finnas starka skäl för att göra så omfattande ingrepp i ett system som i stora drag har sett likadant ut i snart fyra decennier. Som berörts ovan framstår det heller inte som helt osannolikt att en ordning som det föreslagna i viss mån skulle kunna inverka negativt på förtroendet för systemet, när personer som på pappret påstås dömas till ”fängelse” de facto inte behöver verkställa ett straff som motsvarar de förväntningar som benämningen väcker.

Översyn av straffskalorna

- Juridiska fakultetsnämnden *avstyrker* förslagen i utredningen, med följande motivering.

De senaste decennierna har det blivit vanligt med lagändringar som innebär skärpningar av straffskalorna för enskilda eller några brott med hänvisning till att skalorna inte svarar mot brottets svårhet. Det finns exempel på lagstiftningsärenden där det har tagits ett något större grepp (jfr prop. 2009/10:147 och prop. 2022/23:53) men någon bred, systematisk översyn av straffskalorna som har resulterat i lagstiftning har inte gjorts i modern tid. Som bl.a. Lagrådet har påtalat och som utredningen framhåller kan det mot den bakgrunden anses finnas behov av en översyn.

Utredningen säger sig ha gjort en sådan översyn och föreslår vissa ändringar av straffskalor. Utredningen framhåller att översynen har gjorts med utgångspunkten att skalorna ska återspegla allvaret (eller svårheten) i brottsligheten (s. 1024). Det måste förstås så att översynen tar sikte på att lagstiftningen ska svara mot ett intresse av relativ proportionalitet – dvs. att straffskalorna bildar ett system där de motsvarar brottstypernas olika allvar. Ett sådant företag förutsätter alltså en gemensam måttstock när det gäller brottets svårhet och målet är att avgöra om straffskalorna – när man jämför dem med varandra – reflekterar denna svårhet. Om behov finns bör straffskalorna justeras så att systemet blir mer koherent.

Vilken betydelse som utredningen lägger i begreppet ”brottets svårhet” är dock höljt i dunkel. I viss mån förefaller utredningen associera brottets svårhet med hur klandervärd den kriminaliserade gärningen är enligt en allmän moralisk bedömning. Det anges att straffskalorna ”ska utformas efter en värdering av brottens relativa förkastlighet” och att bedömningen bör grunda sig på den ”skada, kränkning eller fara ett visst brott typiskt sett kan sägas innebära”. Sådant som ”teorier om straffet eller straffhotets verkningar”; om ”straffets allmän- eller individualpreventiva effekter”, ska inte utöva inflytande (s. 1024 f.). Motsägelsefullt framhålls samtidigt att det är nödvändigt med en ”bred palett av faktorer som kan påverka värderingen av hur allvarligt ett visst brott ska anses vara” och att sådant som ”att brottsligheten blivit mer utbredd eller antagit mer elakartade former” bör kunna läggas till grund för straffskalornas utformning (s. 1026). Vidare uttalar utredningen att det abstrakta straffvärdet bör påverkas av den ”samhällsfara” och ”samhällsskada” som viss brottslighet innebär (s. 1028 och 1031). Det förefaller som att utredningen på egen hand vill definiera och råda över vad svårhet och förkastlighet är, snarare än att luta sig mot vilka straff som faktiskt framstår som förtjänta med hänsyn till en allmän rättviseuppfattning.

Utredningen karaktäriserar den s.k. översynen som bred. Inventeringen har omfattat straffskalorna för samtliga brottsbalksbrott och för ett stort antal specialstraffrättsliga brott. Utfallet av översynen – de ändringar som föreslås – får dock betraktas som ganska blygsamt. Ett femtiotal straffskalor skärps. I många fall handlar det om skärpningar av minimistraff från fängelse i sex månader till fängelse i ett år och vissa skärpningar av maximistraff. En inte obetydlig andel av de ändringar som föreslås avser straffminimum för offerlösa brott: brott mot allmänheten och staten samt specialstraffrättsliga brott. Åtskilliga straffskalor lämnas alltså utan förslag på ändringar. Föreskrivna straff som tidigare i det rättspolitiska samtalet har lyfts fram som relativt sett för stränga ”skevheter” i systemet – som t.ex. straffskalorna för vapenbrott, narkotikabrott och sexualbrott – lämnas oförändrade med korta *post hoc*-motiveringar till varför de abstrakta straffvärdena

visst svarar mot brottslighetens relativa svårhet. Även om utredningen framhåller behovet av en översyn, så måste förslagen paradoxalt nog tolkas så att utredningen dragit slutsatsen att det egentligen inte fanns något större behov av en sådan.

Det finns en uppenbar förklaring dels till att de principiella utgångspunkterna är formulerade på ett så diffust och öppet sätt, dels till att utfallet av den s.k. översynen yttrar sig som det gör (vilka straffskalor som föreslås justeras och hur). Det handlar naturligtvis om den snäva arbetsbeskrivningen. Utredningen har knappast arbetat förutsättningslöst utan har s.a.s. varit tvungen att rätta munnen efter matsäcken. I direktiven anges att ”översynen av straffskalorna, tillsammans med övriga förslag, [måste] innebära en mer påtaglig ökning av den allmänna repressionsnivån”. Vidare framgår att en utgångspunkt ska vara ”att fokus delvis flyttas från gärningspersonen till brottsoffret” och ”att det finns anledning att se allvarigare [än i dag] på till exempel vålds- och sexualbrott” liksom ”olika typer av brott mot frihet och frid”. Därutöver slås fast att det bör beaktas och komma till uttryck i straffskalorna ”att brottsligheten med koppling till kriminella nätverk blivit allt grövre och att den organiserade brottsligheten i dag utgör ett mycket allvarligt samhällsproblem [...] som sammantaget är systemhotande” (s. 1872).

Även om det inte framgår uttryckligen, måste direktiven tolkas så att utredningen har varit förhindrad att justera straffskalor i något annat än skärpande riktning. Vidare har utredningen varit ålagd att rikta in skärpningarna på viss särskild brottslighet. Utredningens överväganden har sannolikt också påverkats av vissa ytterligare mer outtalade realiteter. Det kan antas att utredningen – bl.a. av kostnadsskäl – inte har velat gå längre än den är ålagd att göra enligt direktiven. Eftersom översynen endast kan resultera i straffskärpningar skulle vad som från proportionalitetssynpunkt kan uppfattas som behövliga justeringar av systemet – t.ex. så att det rådde en rimlig balans mellan straffskalan för grovt vapenbrott jämfört med straffskalorna för brotten mot liv och hälsa – kräva enastående repressionsökningar (även om det skulle bidra till ett mer koherent system, är det tur att utredningen inte har gått den vägen). Det framstår alltså som uppenbart att dessa premisser på ett påtagligt sätt har snävat in ramarna för den s.k. översynen.

Också om det kan finnas en förståelse för att utredningen i stor utsträckning varit bakbunden när det gäller vilka ändringar som är möjliga att föreslå, är det enligt Juridiska fakultetsnämnden svårt att se hur de förslag som faktiskt presenteras kan anses bidra till att straffsystemet bättre svarar mot intresset av relativ proportionalitet. De skäl som utredningen för fram för respektive ändring övertygar helt enkelt inte när man betraktar helheten. Till exempel är det svårbegripligt hur straffminimum för grov stöld kan höjas till fängelse i ett år med motiveringen att brottet ”många gånger” innebär en ”allvarlig integritetskränkning” (s. 1141) medan motsvarande minimum för fridskränkningensbrotten lämnas oförändrat. Till det kommer naturligtvis att straffskärpningarna innebär en allmän repressionsökning som det saknas fog för.

En särskild regel som tar sikte på att hela straffskalan ska komma till användning

- Juridiska fakultetsnämnden *avstyrker* förslagen i utredningen, med följande motivering.

Utredningen föreslår att innehållet i den centrala bestämmelsen för fastställande av straffvärde som i dag upptar 29 kap. 1 § brottsbalken delas upp på två lagrum (28 kap. 5

och 6 §§). Det andra av dessa lagrum ska kompletteras med ett stycke där det anges att "[d]e omständigheter vid brottet som går utöver förutsättningarna för att den aktuella straffskalan ska vara tillämplig ska ges ett tydligt genomslag vid straffvärdebedömningen" och att detta ska ske "med beaktande av intresset av att hela straffskalan kommer till användning".

Inledningsvis vill Juridiska fakultetsnämnden framföra anmärkningar rörande lagstiftningstekniken och den språkliga utformningen av lagrummet. Skrivningen "omständigheter som går utöver..." är inte helt klargörande – det framstår mer adekvat att tala om "försvårande omständigheter vid sidan av...". Det kan också diskuteras om det är korrekt att säga att något ska ges ett "genomslag [...] med beaktande av" något annat, och om inte den sista bisatsen om "intresset av att hela straffskalan kommer till användning" egentligen är redundant (just att realisera detta intresse är ju syftet med regeln i den föregående huvudsatsen). Överhuvudtaget kan ifrågasättas om detta s.k. intresse har en plats i lagtexten. Det är uttryck för en politisk vilja som kan sökas realiseras på lagstiftningsnivå – t.ex. genom att i lagstiftningen ange att vissa särskilda omständigheter ska beaktas – men det är tveksamt om det verkligen är något som rättstillämparen särskilt ska (och överhuvudtaget kan) ta hänsyn till när straffvärde fastställs i det enskilda fallet.

Syftet med förslagen i denna del är att gå direktiven till mötes när det gäller att åstadkomma en straffmätning där försvårande omständigheter får större genomslag och hela straffskalan utnyttjas i större utsträckning än i dag (s. 1876). Som utredningen framhåller tog en lagändring för 15 år sedan sikte på att åstadkomma ungefär samma sak, då avseende allvarliga våldsbrott. Det lagstiftningsärendet resulterade i bestämmelsen i 29 kap. 1 § andra stycket sista meningen och i förarbetena uttrycktes den höjda straffnivå lagstiftaren ville se i praxis på ett relativt specifikt sätt i termer av månader och år (prop. 2009/10:147, s. 41 f.). Det är inte lika tydligt hur den nu föreslagna lagtexten är tänkt att tolkas. Mycket förefaller överlämnas åt rättstillämpningen. Utredningen ger vissa mycket kortfattade och allmänt hållna exempel rörande rån, misshandel och förmögenhetsbrott (s. 292 f. och 1365) – men som hållpunkter för en rättstillämpare som med de nya förutsättningarna söker fastställa ett straffvärde måste de antas vara till föga hjälp.

Mycket talar för att det sätt på vilket olika gärningar i nuläget fördelar sig i straffskalorna för brottstyperna i stora drag svarar mot gärningarna relativa svårhet. Den enklaste förklaringen till att många straffvärden placerar sig i den nedre fjärdedelen av straffskalan är att majoriteten fall liknar varandra från svårhetssynpunkt. Fall som avviker genom att präglas av särskilt försvårande omständigheter är förhållandevis ovanligt förekommande och för dem anses den övre delen av straffskalan vara reserverad. Ytterligare en förklaring till att många straffvärden ligger nära straffminimum och att det beträffande de flesta straffskalor krävs kvalitativa skillnader av en viss tyngd för att förflytta sig högre upp skalorna, är att domstolarna är angelägna om intresset av en enhetlig rättstillämpning. Ju mer nyanserad bedömningen görs desto svårare blir det ju att likabehandla.

Juridiska fakultetsnämnden ser inget behov av att söka styra domstolarnas straffmättingspraxis på det sätt som utredningen föreslår. Liksom många andra av utredningens förslag bidrar den aktuella lagändringen till en generellt höjd repressionsnivå som inte är motiverad. En farhåga är också att ändringen – i stället för att i faktisk mening göra straffmätningen nyanserad – ge upphov till för stora skillnader

mellan olika straffvärden för samma brottstyp, i den meningen att skillnaderna inte svarar mot egentliga skillnader mellan gärningarnas svårhet. Det kan även befaras att en lagändring som den föreslagna leder till en rättstillämpning som brister i enhetlighet. Om man nu måste välja, framstår det som en bättre väg för att åstadkomma skärpta straff att justera straffskalorna för brotten (vilket ju utredningen även föreslår).

Introduktion av skrivning om brottsoffer i bestämmelsen som reglerar straffvärdebedömningen

- Juridiska fakultetsnämnden *avstyrker* förslagen i utredningen, med följande motivering.

I ovan nämnda lagrum som är tänkt att rymma innehållet i nuvarande 29 kap. 1 § andra stycket brottsbalken föreslår utredningen att lagtexten kompletteras med begreppet brottsoffer. Enligt förslaget ska i lagtexten anges att vid bedömningen av straffvärdet ska beaktas ”den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit för brottsoffret eller de andra intressen som straffbestämmelsen ska skydda”.

Det går att tolka innebörden av den föreslagna lagändringen på två olika sätt. *För det första* kan man tolka den som en rent symbolisk gest eller ett förtydligande av vad som redan gäller. Även med bestämmelsens nuvarande utformning måste det ju vara självklart – men framgår annars även av förarbetena till bestämmelsen – att den skada, fara eller kränkning som avses tar sikte på det aktuella brottets skyddsintresse (så som det kommer till uttryck i brottsbeskrivningen). I den mån det handlar om brott mot person eller förmögenhetsbrott som riktar sig mot fysiska personer är det likaledes självklart att vad som är relevant är den skada, kränkning eller fara som genom gärningen har drabbat brottsoffret. *För det andra* kan det uppfattas som att lagändringen är tänkt att tillföra något ytterligare till straffvärdebedömningen än vad som gäller i dag. Det måste i så fall förstås så att brottsoffrets behov av upprättelse är en särskild parameter vid sidan av den betydelse som i dag läggs i rekvisiten skada, kränkning och fara. Hur denna faktor är tänkt att inverka på straffvärdet framstår dock som oklart.

Mycket talar för att det förhåller sig på det förstnämnda sättet – dvs. att det är tänkt att vara en rent symbolisk lagstiftningsåtgärd. Utredningen framhåller sådant som att syftet är att ”stärka brottsofferperspektivet” (s. 1350) och ”betona brottsoffrets ställning” (s. 1351) och att förslagen inte innebär några ändringar sett till det nuvarande innehållet i 29 kap. 1 § brottsbalken (s. 291 och s. 1352). Utredningen är dock inte helt tydlig när det gäller hur lagändringen är tänkt att fungera. Till exempel uttalas att lagändringen skulle ge ”utrymme att vid straffvärdebedömningen beakta brottsofferperspektivet i vidare bemärkelse än enbart utifrån ett målsägandeperspektiv” (s. 1354) (Juridiska fakultetsnämnden vill tillägga att en sådan möjlighet måste anses finnas även med bestämmelsens nuvarande utformning). Även om det från vissa synpunkter framstår som uppenbart att det handlar om en symbolisk gest, är utredningens otydlighet och ambivalens när det gäller lagändringens tänkta funktion olycklig.

Om lagändringen är tänkt att innebära någon förändring i förhållande till vad som gäller i dag är det som sagt svårt att begripa vari denna förändring är tänkt att bestå. Handlar det endast om en symbolisk gest utan faktisk betydelse är det enligt Juridiska fakultetsnämndens uppfattning tveksamt om lagtexten bör tyngas med truismer på detta sätt. Bestämmelsen blir mindre ändamålsenlig och det finns en risk att tilltaget endast

skapar förvirring för rättstillämparen. Ett stärkt brottsofferperspektiv kan uppnås på andra, mer substantiella sätt.

Straffvärdebedömning vid flerfaldig brottslighet

– Juridiska fakultetsnämnden *avstyrker* förslagen i utredningen, med följande motivering.

Utredningens uppdrag vad gäller straffvärdebedömning vid flerfaldig brottslighet har i fråga om den tekniska utformningen av reglerna varit mycket detaljerat. Uppdraget har således varit att överväga och, oavsett ställningstagande i sak, föreslå en modell för straffmätning av flerfaldig brottslighet som innebär att de tre allvarligaste brotten räknas fullt ut och att det först därefter blir aktuellt med viss straffreduktion. Därutöver har utredningen varit ålagd att föreslå ytterligare begränsningar av straffreduktionerna vid allvarliga brott mot person.

Det finns tungt vägande skäl som talar emot den regel som beställs i direktiven. Som också framhålls i SOU 2025:66 skulle en sådan regel riskera att bli mekanisk, och inte alltid ge möjlighet att på ett rimligt sätt uttrycka den samlade brottslighetens allvar genom att ange denna brottslighets straffvärde. Inte minst beror det nämnda på att det är skillnad på kvalitet och kvantitet: flera fall – exempelvis tre – av ett mindre allvarligt brott är oftast? inte mer straffvärt än ett fall av ett mer allvarligt brott. Det är därför klokt att utredningen trots detaljstyrningen förordar ett alternativt förslag.

Också den regel som föreslås av utredningen (den föreslagna 28 kap. 10 §) har dock betydande brister. Enligt utredningens förslag blir straffvärdebedömningen vid flerfaldig brottslighet beroende av vilken brottsart det har varit fråga om. Det framgår av motiveringen att sådana brott som har inneburit ett angrepp mot någons liv, hälsa eller trygghet till person som utgångspunkt ska ges fullt genomslag vid bedömningen av det samlade straffvärdet. Det innebär att om det i ett visst fall är fråga om exempelvis fem fall av misshandel (3 kap. 5 § brottsbalken) ska någon asperation inte ske, utan straffvärdet för vart och ett av brotten ska istället kumuleras. I de fall där brotten inte har inneburit ett angrepp mot någons liv, hälsa eller trygghet till person ska som en allmän tumregel enligt utredningen gälla att straffvärdet för det allvarligaste brottet ska räknas fullt ut, och att hälften av det isolerade straffvärdet för varje tillkommande brott ska läggas till den samlade brottslighetens straffvärde. En allmän proportionalitetsbedömning ska därutöver alltid göras.

Det är svårt att förstå varför straffvärdet hos ett visst brott ska få olika genomslag beroende på om detta bedöms inom ramen för flerfaldig brottslighet eller inte. Att olika brott har olika straffvärde beror på ett principiellt plan nämligen på att det är olika klandervärda. Att brottet X har ett straffvärde på exempelvis sex månaders fängelse beror på att detta straffvärde anses vara proportionerligt. Ett brott mot person med sex månaders straffvärde är – och detta är själva grundbulten i ett system uppbyggt kring straffvärdebegreppet – lika klandervärdt som exempelvis ett förmögenhetsbrott med sex månaders straffvärde. Denna princip upprätthålls dock inte med utredningens förslag. Allt annat lika kommer brottslighet mot person med ett visst straffvärde att straffas hårdare än brottslighet som riktar sig mot andra intressen men som har samma straffvärde, dock bara om det rör sig om flerfaldig brottslighet. Om det alltså är fråga om att bedöma det samlade straffvärdet för brotten X1 och X2 (som var för sig har samma straffvärde)

kommer resultatet med utredningens förslag att skilja sig åt beroende på om X1 och X2 är brott mot person eller inte. Om så är fallet sker nämligen kumulation, men annars inte. Brotten X1(person) och X2(person) kommer att ha ett helt annat samlat straffvärde än brotten X1(inte person) och X2(inte person), trots att brotten X(person) och X(inte person) har samma straffvärde var för sig. Denna lösning är både ologisk och systemfrämmande.

Därutöver bör något ytterligare sägas om skillnaden mellan kvalitet och kvantitet vid straffvärdebedömningar. Att straffvärdet för vart och ett av de brott som bedöms inom ramen för en samlad brottslighet ska få fullt genomslag (det vill säga kumuleras, som enligt utredningens huvudförslag ska ske om det är fråga om brott mot person) leder till konsekvenser som i vissa fall kan framstå som svårförklarliga. Det beror inte minst på att vad som är att anse som ett eller flera brott i hög grad är en fråga om lagstiftningsteknik, och knappast kan avgöras på ett enkelt sätt i teoretiskt hänseende (se angående denna poäng i första hand Ulväng *Brottslighetskonkorrens*, 2013, särskilt kap. 2 och 3). Ett exempel kan belysa det nu sagda. Ett brott som riktar sig mot vars och ens rätt till trygghet mot person är ofredande (4 kap. 7 § brottsbalken). Maximistraffet för ofredande är ett års fängelse (och någon ändring av straffskalan föreslås inte heller i SOU 2025:66). Med den nya regel om möjligheten att utöka straffskalan med upp till det dubbla vid flerfaldig brottslighet som föreslås i utredningen (den föreslagna 26 kap. 2 § brottsbalken), är maximistraffet för flera fall av ofredande två års fängelse. Ett sätt att begå ofredande är att skicka en stor mängd oönskade meddelanden, exempelvis via sms, till en viss person. Brottsenheten avgörs i första hand av angreppsobjektet, där varje nytt angreppsobjekt skapar en ny brottsenhet. En person som skickar oönskade sms till tio olika personer gör sig alltså skyldig till tio fall av ofredande, och kan mycket väl tänkas komma upp i maximistraffet för brottstypen om varje enskilt brott (varje brottsenhet) ska räknas fullt ut. Straffvärdet för den samlade brottsligheten skulle alltså bli två års fängelse. Men är det verkligen värre att skicka oönskade sms till tio personer än att exempelvis göra sig skyldig till en grov misshandel (3 kap. 6 § brottsbalken), exempelvis genom att slå denna person i huvudet flera gånger med ett basebollträ? De flesta skulle förmodligen svara nej på den frågan. Likväl kommer – på grund av den kumulation som blir konsekvensen av utredningens förslag – de tio ofredandena straffas med två års fängelse, medan straffvärdet för misshandeln kommer att motsvara ett straffvärde på ungefär ett och ett halvt års fängelse. Det kan inte vara en önskvärd ordning i ett system som sägs bygga på proportionalitet och ekvivalens. Dessa principer förutsätter nämligen att lika allvarlig brottslighet också ger lika strängt straff. Tillägget om att en helhetsbedömning förvisso ska göras vid bedömningen av straffvärdet kan i och för sig få viss betydelse, men måste förväntas blir ganska tandlöst med tanke på den mekaniska regel om att vissa brott ska få fullt genomslag, som samtidigt föreslås.

Förslaget om att det ska betraktas som synnerligen försvårande att brottet har ingått som ett led i verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet

– Juridiska fakultetsnämnden *avstyrker* förslagen i utredningen, med följande motivering.

Det har ingått i utredningens direktiv att oavsett ställningstagande i sak föreslå en straffskärpningsbestämmelse som tar sikte på alla brott som har samband med kriminella nätverk. Innebörden av detta uppdrag är att sådana brott ska få ett straff som motsvarar det dubbla i relation till vad som annars skulle ha dömts ut, om inte tungt vägande skäl,

såsom påtvingat deltagande i organiserad brottslighet, talar för en mindre ökning. Ett förslag till sådan regel har också presenterats i utredningen (den föreslagna 28 kap. 8 §). Så som förslaget är konstruerat måste det dock inte bli aktuellt med dubblering, utan en höjning av straffvärdet ska ske med *upp till* det dubbla, efter en samlad bedömning av hur allvarlig brottsligheten är. Ett alternativt förslag, som ligger mer i enlighet med utredningens direktiv, presenteras också. De synpunkter som framförs i utredningen mot den sistnämnda lösningen – främst att tillämpningen skulle bli mekanisk utifrån en räkneregel snarare än att utgöra en bedömning av brottslighetens allvar – är tungt vägande. Argument på samma tema kan dock också framföras mot den uttunnade version som utgör utredningens huvudförslag.

Regeln motiveras huvudsakligen med hänvisning till proportionalitetsskäl. I den sammanfattning av utredningens förslag som finns i betänkandet sägs bland annat följande. ”Vårt förslag innebär på så sätt att principerna om proportionalitet och ekvivalens kan upprätthållas, samtidigt som de straff som döms ut för gängrelaterade brott kommer att återspegla allvaret i den typen av brottslighet, vilket är det resultat som efterfrågas i våra direktiv” (s. 52). Denna motivering är dock motsägelsefull. Bedömning av straffvärde ska ske med utgångspunkt i gärningens allvar. Denna bedömning kan genomföras också utan specialregler hänförliga till särskilda fall. Det finns alla möjligheter att ”återspegla allvaret” i brottsligheten också utan den regel som föreslås. Även om motsatsen hävdas i betänkandet är det uppenbart att regeln i själva verket innebär att vissa brott – sådana som har samband med kriminella nätverk – ska straffas hårdare än vad som motsvarar deras allvar. Om så inte var fallet skulle regeln nämligen inte behövas.

Det är sant att ett brott som begås i ett kriminellt nätverk ibland kan vara mer allvarligt än samma typ av brott som inte utförs i en sådan kontext. Det sammanhang i vilket en gärning företas har naturligtvis stor betydelse för värderingen av gärningens allvar. Dagens system ger också goda möjligheter att ta hänsyn till denna skillnad. Den föreslagna regeln gör dock att vissa aspekter av gärningens allvar ska få (mycket) större genomslag än andra. Det är lätt att se att en sådan ordning kan leda till svårförklarliga resultat. Ett mindre allvarligt brott begånget i ett kriminellt nätverk kommer nämligen i flera fall att bestraffas hårdare än ett mer allvarligt brott begånget i andra sammanhang. Om man tar principerna om proportionalitet och ekvivalens på allvar är det svårt att förstå varför exempelvis en misshandel som begås av en medlem i ett kriminellt nätverk mot en annan sådan medlem skulle ha ett straffvärde som rör sig upp mot det dubbla i jämförelse med samma misshandel som utförs exempelvis i en nära relation (se i denna del också Bengt Ivarssons särskilda yttrande, s. 1 861, där ett liknande exempel tas upp).

Utöver det sagda kommer svårigheten att i lagtext avgränsa de fall som kan relateras till brott i kriminella nätverk. Utredningens förslag bygger på att gärningen ”ingått som ett led i verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet”. Regelförslaget är påtagligt vagt i konturerna och riskerar att leda till avgränsningsproblem som går ut över den enskildes rättssäkerhet.

Borttagandet av vissa billighetsskäl

Juridiska fakultetsnämnden *avstyrker* förslaget, med följande motivering.

Förslaget är att vissa straffflindringsgrunder, även kallade för billighetsskäl tas bort. Vissa punkter i nuvarande 29 kap. 5 § brottsbalken föreslås tas bort (p. 1, 3 och 6), vissa

föreslås ändras (p. 2 och 8) och vissa punkter behålls (p. 4, 5 och 7). En ny bestämmelse, där punkterna 4,5 och 7 ingår i en ny bestämmelse i 28 kap. 12 § brottsbalken.

Idén bakom ändringarna är att regelverket utformas så att det tydligt framgår om en strafflindringsgrund i första hand ska inverka på straffmätningen eller på bedömningen av om fängelsestraffet ska vara villkorligt. Detta anses göra strafflindringsgrunderna och dessas tillämpning med förutsägbart och ändamålsenligt. I linje med de övriga straffskärpningsarna och repressiva förslag som genomsyrar förslaget, motiveras detta med följande ”Härigenom säkerställs också att strafflindringsgrunderna inte får ett större genomslag vid påföljdsbestämningen än vad som är motiverat” (s. 55–56).

Förslagen i denna del sägs enligt utredningen vara resultatet av en ambition att hitta en ny balanspunkt mellan gärningspersonens intressen och brottsoffrets rätt till upprättelse (s. 54 och 1651 f.). Fakultetsnämnden anser att det perspektiv som förs fram – där straffets stränghet uppfattas som ett slags nollsummespel mellan brottsoffrets och gärningspersonens intressen – kan problematiseras. Det kan vidare diskuteras om det är korrekt att beskriva strafflindringsgrunderna i 29 kap. 5 § i termer av hänsynstagande till gärningspersonens intressen. Snarare kan billighetsskäl ses som ett medel för att tillförsäkra att resultatet av påföljdsbestämningen framstår som rättvist från allmän synpunkt.

De billighetsskäl som föreslås vara kvar är inte många, och det blir en tydlig skillnad från det nuvarande systemet där en balanserad påföljdsbestämning är målet och rehabiliteringsaspekter också tas hänsyn till. Möjligen är det en oundviklig del av dagens ”hårdare tag”, men frågan behöver lyftas om det finns ett egenvärde i att allt fler personer sitter i fängelser i alltmer längre tid. Syftet, eller målet med ändringar i straffskärpande riktning bör väl ändå vara att minska brottsligheten, inte att flera ska sitta inspärrade i längre tid.

Presumtionen för häktning

Fakultetsnämnden *avstyrker* förslaget, med följande motivering.

Den allmänna presumtionen för häktning föreslås inte sänkas från det nuvarande ett år och sex månader (presumtionen för häktning utvidgades i 2023 från två år till ett år och sex månader baserat på förslag från Gängbrottsutredningen SOU 2021:68). Presumtionen följer av 24 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken. Istället föreslås två ändringar, Den första är att presumtionen för häktning utvidgas vid viss allvarlig brottslighet. Utvidgningen gäller för vissa allvarliga brott där minimistraffet är lägre än ett år och sex månader, men brottet i sig sägs motivera en presumtion för häktning. Det gäller för brotten grov kvinnofridskränkning, grov fridskränkning och hedersförtryck, som alla finns i brottsbalkens fjärde kapitel om brott mot frihet och frid. Den andra föreslagna ändringen är att presumtionen för häktning ska gälla när misstanken avser försök, förberedelse eller stämpling till ett brott för vilket det inte är föreskrivet ett lindrigare straff än fängelse i fyra år. Bestämmelsen träffar förstadierna till bl.a. mord, synnerligen grov misshandel, grov våldtäkt och grovt rån.

Gällande den första ändringen kan frågan ställas varför det inte föreslås en generell sänkning av presumtionen för häktning, då straffrättsliga regler som utgångspunkt ska

vara generella och gälla i alla situationer. Det är dock inte helt okänt att det finns särskilda regler om häktning för vissa allvarliga brott riktat mot person. Parallellen kan här dras till norska straffeprocesslovens § 172, som innehåller en delvis liknande reglering (Lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprocessloven) LOV-1981-05-22-25.). Den norska regleringen gäller utöver den generella regeln om häktning (straffeprocesslovens § 171) och stipulerar att häktning kan användas även i situationer där person misstänks för grov kroppskrenkelse § 272 eller grov kroppsskada enligt § 274 enligt norska straffeloven. Detta gäller utöver grundförutsättningen för häktning enligt § 171. Vid häktningsbeslutet ska det läggas vikt på om det anses stötande enligt det allmänna rättsmedvetandet eller det anses skapa otrygghet, om den misstänkta inte häktas. Det ingår således en form av samhällsskyddstanke bak den norska regleringen. Man kan delvis se en liknande tanke bak det nuvarande förslaget gällande grov kvinnofridskränkning, grov fridskränkning och hedersförtryck. I praktiken framstår inte skillnaden så stor, eftersom gärningspersoner som misstänks för grov kvinnofridskränkning ofta redan uppfyller förutsättningarna för häktning enligt 24 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken pga. risken för fortsatt brottslighet.

I förhållande ändringen och häktning vid förstadierna är frågan inte helt enkel. Försöksbrott leder som utgångspunkt inte till lika allvarliga skador som fullbordade brott, och förberedelse och stämpling ligger ännu längre ifrån fullbordade brott. Straffen för försök, förberedelse och stämpling ska bestämmas under straffet för fullbordade brott vid förstadierna bedöms som mindre straffvärda jämfört med fullbordade brott. I utredningen påpekas att presumtionsregeln inte är tillämplig vid försök, förberedelse eller stämpling till sådana brott som vid fullbordade hade omfattats av regeln. Vid försöksbrott framgår straffminimum av 23 kap. 1 § andra stycket brottsbalken och för förberedelse och stämpling av 23 kap. 2 § tredje stycket. Av dessa bestämmelser följer att straffet får bestämmas under straffet för fullbordat brott. Detta innebär att minimistraffet för exempelvis försök till mord är fängelse i 14 dagar, trots att det minimistraff som anges i mordbestämmelsen (3 kap. 1 § brottsbalken) är fängelse i tio år.

För att råda bot på detta föreslås att häktning ska gälla i situationer där misstanken avser försök, förberedelse eller stämpling till ett brott för vilket det inte är föreskrivet ett lindrigare straff än fängelse i fyra år. Regeln tar sikte på straffskalan för ett fullbordat brott. I dessa situationer anses i utredningen att det som regel föreligger risk för flykt, kollusion eller recidiv. Listan över de brott som är aktuella är listade i förslaget (s. 1712–1713). Dessa innefattar både brottsbalksbrott och brott i specialstraffrätten. Den praktiska skillnaden som förslaget innebär är något svår att veta, eftersom häktning förekommer i flertalet situationer av förstadierna till så pass allvarliga brott – t.ex. försök till mord – då villkoren enligt 24 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken ofta är uppfyllda.

Häktning är ett ingripande tvångsmedel och en proportionalitetsbedömning behöver alltid göras. Minst möjliga tvång ska användas och grundläggande fri- och rättigheter enligt RF och EKMR sätter gränserna för tvångsanvändningen. Dessa sätter dock ingen specifik tidsgräns för i vilka fall häktning kan regleras. Presumtionen för häktning utvidgades så sent som 2023 genom att det föreskrivna minimistraffet för brott där presumtionen ska tillämpas sänktes till fängelse i ett år och sex månader från fängelse i två år. Det framstår som mindre klokt att ändra på reglerna igen, även om det föreslagna endast innebär en delvis förändring. Samtidigt finns det en viss fördel med att tydligt skriva ut regeln för när

häktning kan bli aktuellt i förhållande till förstadier. Frågan är dock om systemet blir alltför svåröverskådligt med så många speciallösningar.

Remissvaret har på fakultetsnämndens uppdrag beslutats av dekanus, Pernilla Leviner. Yttrandet har beretts av docent Erik Svensson, docent Annika Suominen och universitetslektorn Axel Holmgren. Föredragande har varit utredare Karolina Alveryd. Yttrandet har expedierats av Juridiska fakultetskansliet.

Remissvaret har på fakultetsnämndens uppdrag beslutats av dekanus, Pernilla Leviner. Yttrandet har beretts av docent Erik Svensson, docent Annika Suominen och universitetslektorn Axel Holmgren. Föredragande har varit utredare Karolina Alveryd. Yttrandet har expedierats av Juridiska fakultetskansliet.

Pernilla Leviner

Karolina Alveryd